

AKENŠPICE

Dace Nasteviča. "Suitu novada mantojums. Suitu danči" Rīga, 2018. (88.-91.lpp.)

Šo deju Alsungā deju vēl šodien pēc šāda izveduma.

Sākuma stāvoklis: dejojāji nostājas pa pāriem aplī, meitas ārpusē. Kreisās rokas sadotas un nolaistas, labās rokas sadotas un paceltas meitai virs galvas. Pārim griežoties, puisis ceļ kreisās rokas, griežot arī meitu. Pret dejas ceļu dejojot, virs meitas paceltas kreisās rokas.

Pirmais gājiens 1.– 4. takts 2x

1. takts – visi dejojāji izliek labo kāju uz papēža sev priekšā, tad to pašu kāju uz pirkstgala sev aiz muguras.

2. takts – ar trīs piesitiena soļiem puisis apgriež meitu virzienā pret dejas ceļu.

3. takts – atkārtojas 1. takts darbība, šoreiz ar kreiso kāju.

4. takts – pāri ar trīs piesitiena soļiem pagriežas dejas ceļa virzienā.

Mūzikai atkārtojoties, atkārtojas arī visa darbība.

Otrais gājiens 5.– 8. takts 2x

Nemainot satvērienu, pāri dejo 8 polkas soļus dejas ceļa virzienā. Variants – pēc ceturtā polkas soļa pāri, nemainot satvērienu, apgriežas un otrs četrus polkas soļus dejo pret dejas ceļu. Ar pēdējo polkas soli atgriežas dejas ceļa virzienā.

Tagad par mūziku. Šodien visvairāk spēlētais variants:

Var.

Trā - di rī - di a - ken - špic, em to mei - ti pa - dan - cot.

5

Lai tā mei - ti , kas tā mei - ti , ka tik la - ba dan - co - tāj.

Trādi, rīdi, akenšpic,
Nem to meitiņ padancot.

Lai tā meitiņ, kas tā meitiņ,
Ka tik laba dancotāj.

Suitu muzikanta Alberta Vanaga (1919–?) spēlētais variants:

Annas Porziņģes un viņas meitas Ilgas Leimanes variants. Starp citu, Ilga ir viena no tām, kas šo deju suites atdzīvināja:

Tagad divas Emiļa Melngaiļa *Latviešu dancī* publicētās *Akenšpices* melodijas. Šajā gadījumā jāpiemin, ka tie ir paša komponista un folklorista Melngaiļa radīti varianti. Salīdziniet:

Base (Melngailis 1949: 123, nr. 299):

Gudenieki (Melngailis 1949:109, nr. 256):

Vēl atzīmējama Melngaiļa pierakstītā *Akenšpice* Padures nabagmājā pie Aizputes

1926. gadā. Teicējs J. Rūķis dzimis 1864. gadā (Melngailis 1951: 144, nr. 1382):

No Elzas Siliņas rakstītā: “19. gs. vidū, sevišķi tā beigās, latviešu tautiskās pāru dejas jauniešu pulcēšanās vietās – krogos un danču vakaros dejoja retumis, jo bija radušās jaunas aizgūtas pāru dejas, kas saistīja interesi ar neparastākām kustībām un ritmiem. Ar muižas ļaužu un pilsētas starpniecību zemnieku sadzīvē plaši ieviesās no Rietumeiropas pārņemtas un 91 starptautiski izplatījušās pāru dejas – valsis, reilenders, hakenšpics (arī akenšpics), papiljons u. c.” (Siliņa 1982: 75).

To, ka jaunākos laikos *Akenšpice* dejota arī suitu kāzās, min jau Jānis Šperliņš (Šperliņš 1937: 76). *Akmenšpitsu* ar tekstu “Trādi, rīdi, vecais tēvs, / Kur tas ceļš pie meitām iet?” dejuši arī lībieši (Loorits 1936). Par deju *Gailītis*, ko pierakstījuši un publicējuši Johanna Rinks un Jānis Ošs, teikts: “*Gailītis* ir pārlatviskota deja. Vāci to pazīst zem nosaukuma Hackenspitze..”! (Rinks, Ošs 1938:8)

Jurjānu Andrejs savu *Latvju tautas mūzikas materiālu* 5. burtnīcā raksta par deju *Hackenschottisch*: “Pirmā daļā: kungs ņem dāmu pie rokas, pirmās takts pirmā pusē labo kāju paceļ uz priekšu un ar pirkstgalu piedur pie grīdas, otrā pustaktī to pašu atpakaļ un ar papēdi piedur pie grīdas, otrā taktī, ar labo kāju sākot, min tā kā pie polkas. 3. un 4. takti tāpat kā 1. un 2. takti, tikai ar kreiso kāju sākot. Nākošās 4 taktis tāpat kā priekšējās, u. t. t. Tāpat dejo arī *Hackenspitiz* (dubulto). I. daļu tikai abās rokās saķērušies. Otrā daļā dejo polku, un vienkāršo, 4 taktis tāpat kā dubultā, otrās 4 taktis polka” (Jurjāns 1921:62).

Grūti saprotams teksts, taču, pazīstot suitos dejoto *Akenšpici*, tā pati vien jau būs. Par dejas izplatību Jurjāns ziņas nav devis.

Bet *Akenšpice* dzīvoja savu dzīvi. Tā 1962. gadā Zaiga Burnicka to sastapa ekspedīcijas laikā Talsu rajonā. Tās pierakstam piezīme: “Veca latviešu deja, pazīstama jau ap 150 gadu atpakaļ” (LFK 1960, 4328). Nosaukta šeit par *Akmiņ špicu*. 1964. gadā Arvīds Bomiks šo pašu deju, pareizāk – tās variantu – pierakstīja Dobeles rajona pansionātā no Laukmaņu Jāņa, dzimuša vēl 1887. gadā (LFK 1968, 192). Dace Donasa ar šo deju Talsos sastapās vēl 1971. gadā (LFK 2000, 3422). Kas ir šāda dejas dzīvīguma pamatā?